

وکالت و حق داشتن وکیل در فرایند دادرسی

مؤلفان:

ابوالفضل سلیمیان
که شناسه ارشد حقوق خصوصی

دکتر محمد حمیدیان
دبیر دفتر دادگستری

با مقدمه:

دکتر عباس کریمی
استاد دانشگاه تهران
و عضو هیأت مدیره کانون وکلای دادگستری مرکز

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: سلیمیان، ابوالفضل، ۱۳۶۶-
شابک	: 978-600-193-479-7
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۷۶۵۵۱
عنوان و نام پدیدآور	: وکالت و حق داشتن وکیل در فرایند دادرسی / مؤلفان: ابوالفضل سلیمیان، سعید احمدیان.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۴.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۴۲۴ - ۴۴۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: وکالت -- ایران
موضوع	: وکالت (فقه)
موضوع	: وکالت
موضوع	: وکلای دادگستری -- ایران
موضوع	: وکلای دادگستری
رده بندی دیوید	: ۳۴۷/۵۵۰/۲۹
رده بندی کخه	: ۱۳۹۴ اوس/ KMH۸۶۴
شناسه افزوده	: احمدیان، سعید، ۱۳۵۲-
وضعیت فهرست نویسی	: فیا

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
مواضع انتفاعی دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرماید.

وکالت و حق داشتن وکیل در فرایند دادرسی

مؤلفان: ابوالفضل سلیمیان، سعید احمدیان

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.
دفتر مرکزی:

تهران، میدان انقلاب، خیابان وحید نظری، تقاطع ۱۱ فروردین، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۰۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۷۹-۷

ISBN: 978-600-193-479-7

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور به طور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه از استاد دکتر عباس کریمی
۱۹	مقدمه
۲۱	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۲۳	۱-۱- پیشینه تاریخی وکالت
۲۶	۱-۱-۱- وکالت در قبل از میلاد مسیح
۲۷	۱-۱-۲- وکالت در ایران باستان (قبل از اسلام)
۲۸	۱-۱-۳- وکالت در ایران (بعد از اسلام)
۲۹	۱-۱-۴- وکالت در آیین دادرسی کیفری قبل از انقلاب
۳۱	۱-۱-۵- وکالت در آیین دادرسی کیفری بعد از انقلاب
۳۳	۱-۱-۶- لزوم دخالت وکیل در دعاوی حقوقی
۳۳	۱-۱-۷- لزوم دخالت وکیل در دعاوی جزایی
۳۴	۱-۱-۸- پیش‌بینی حق حضور وکیل در اسناد بین‌المللی حقوق بشر
۴۲	۱-۲- تحولات قانونی وکالت
۴۲	۱-۲-۱- قبل از استقلال قانون وکالت
۴۲	۱-۲-۲- تأسیس و استقلال قانون وکلاء
۴۴	۱-۲-۳- تحولات قانونی وکالت بعد از انقلاب اسلامی ایران
۴۶	۱-۳- تبیین وکالت
۴۶	۱-۳-۱- معنی لغوی وکالت و وکیل
۴۸	۱-۳-۲- وکالت در قرآن و روایات
۵۱	۱-۳-۳- وکالت از دیدگاه فقهای امامیه
۵۳	۱-۳-۳-۱- اقسام وکالت از نظر فقها
۵۴	۱-۳-۳-۱-۱- اقسام وکالت از جهت محدوده وکالت
۵۵	۱-۳-۳-۲- اقسام وکالت از نظر وکیل
۵۶	۱-۳-۴- وکالت از دیدگاه فقهای اهل تسنن
۵۷	۱-۳-۵- گستره وکالت ادیان در فقه امامیه
۵۷	۱-۳-۵-۱- انواع وکالت ذمی
۵۸	۱-۳-۵-۲- وکالت ذمی از مسلمان طبق دیدگاه فقها
۶۰	۱-۳-۵-۳- وکالت مسلمان از ذمی طبق دیدگاه فقها
۶۱	۱-۳-۶- تعریف وکالت در حقوق موضوعه ایران و کشورهای اسلامی دیگر

۶۳	۷-۳-۱- ماهیت وکالت
۶۳	۱-۷-۳-۱- عقد یا ایقاع بودن وکالت
۶۴	۲-۷-۳-۱- جایز یا لازم بودن عقد وکالت
۶۶	۳-۷-۳-۱- مسامحه‌ای بودن عقد وکالت
۶۶	۴-۷-۳-۱- معوض یا غیر معوض بودن عقد وکالت
۶۷	۵-۷-۳-۱- تنجیز در عقد وکالت
۶۷	۸-۳-۱- شرایط صحت عقد وکالت
۶۹	۹-۳-۱- ویژگی‌های عقد وکالت
۷۳	۱۰-۳-۱- لوازم و مقدمات عقد وکالت
۷۴	۱۱-۱-۱- عقد وکالت در سایر قوانین ایران
۷۵	۱۲-۱-۱- بررسی قلمروی موضوعی عقد وکالت
۷۸	۱۳-۳-۱- عربی، وکیل دادگستری و ویژگی‌های آن
۷۸	۱-۱۳-۳-۱- تعریف وکیل دادگستری
۷۹	۲-۱۳-۳-۱- ویژگی‌های وکیل دادگستری
۷۹	۱-۱۳-۳-۱- اهلیت وکیل
۸۰	۲-۲-۱۳-۳-۱- شرایط اختصاصی وکیل دادگستری
۸۱	۳-۲-۱۳-۳-۱- شرایط شخصی وکیل دادگستری
۸۲	۱۴-۳-۱- انواع وکالت
۸۲	۱-۱۴-۳-۱- وکالت کتبی و شفاهی
۸۲	۲-۱۴-۳-۱- وکالت خاص
۸۳	۳-۱۴-۳-۱- وکالت عام
۸۳	۴-۱۴-۳-۱- وکالت تخییری
۸۳	۵-۱۴-۳-۱- وکالت مطلق
۸۴	۶-۱۴-۳-۱- وکالت مقید
۸۴	۷-۱۴-۳-۱- وکالت عرضی
۸۴	۸-۱۴-۳-۱- وکالت طولی
۸۴	۹-۱۴-۳-۱- وکالت تسخیری
۸۴	۱۰-۱۴-۳-۱- وکالت معاوضتی
۸۵	۱۱-۱۴-۳-۱- وکالت اتفاقی
۸۵	۱۲-۱۴-۳-۱- وکالت انتخابی
۸۵	۱۳-۱۴-۳-۱- وکالت به شرط اجتماع چند نفر یا بالاستقلال
۸۵	۱۵-۳-۱- انواع قرارداد وکالت
۸۶	۱-۱۵-۳-۱- وکالت رسمی

۸۷	۱-۳-۱۵-۲-وکالت عادی
۸۷	۱-۳-۱۵-۳-وکالت نامه وکیل دادگستری
۸۹	۱-۳-۱۶-حدود اختیارات وکیل
۹۱	۱-۳-۱۷-انتخاب وکیل و معرفی نماینده حقوقی و تفاوت های آن
۹۲	۱-۳-۱۷-۱-تفاوت های وکالت و نماینده حقوقی
۹۳	۱-۳-۱۸-وضعیت و آثار حقوقی عقد وکالت
۹۳	۱-۳-۱۸-۱-وضعیت و آثار وکالت در ارتباط با معاملات وکیل
۹۵	۱-۳-۱۸-۲-وضعیت و آثار وکالت در حق توکیل
۹۶	۱-۳-۱۸-۳-فوت یا حجر وکیل یا موکل با تحلیل وکالت بلاعزل
۹۷	۱-۳-۱۸-۴-وکالت نامه غایب مقفودالایر
۹۹	۱-۳-۱۹-پایان وکالت (انحلال وکالت)
۱۰۰	۱-۳-۱۹-۱-عوامل ارادی در انحلال وکالت
۱۰۰	۱-۳-۱۹-۲-برل وکیل توسط موکل
۱۰۱	۱-۳-۱۹-۳-استفای وکیل
۱۰۱	۱-۳-۱۹-۴-عوامل غیر ارادی در انحلال وکالت
۱۰۱	۱-۳-۱۹-۵-فوت وکیل یا موکل
۱۰۳	۱-۳-۱۹-۶-جنون وکیل یا موکل
۱۰۴	۱-۳-۱۹-۷-حجر وکیل یا موکل
۱۰۵	۱-۳-۱۹-۸-از بین رفتن موضوع وکالت
۱۰۶	۱-۳-۱۹-۹-انجام عمل منافی با وکالت توسط موکل
۱۰۶	۱-۳-۱۹-۱۰-پایان مدت وکالت
۱۰۷	فصل دوم: حق داشتن وکیل
۱۱۰	۱-۲-حق داشتن وکیل از منظر اسناد بین المللی حقوق بشر
۱۱۱	۱-۱-۲-اسناد جهانی
۱۱۱	۱-۱-۲-۱-وکالت در لایحه بین المللی حقوق بشر
۱۱۳	۱-۱-۲-۲-اصول اساسی مربوط به نقش وکلاء
۱۱۴	۱-۱-۲-۳-قرارداد ژنو راجع به رفتار با اسیران جنگی
۱۱۵	۱-۱-۲-۴-اسناد منطقه ای
۱۱۵	۱-۱-۲-۵-نظام های حقوقی خارجی
۱۱۷	۱-۲-۲-اصول حاکم بر حق داشتن وکیل از منظر اسناد بین المللی
۱۱۷	۱-۲-۲-۱-انتخابی بودن وکیل (اصل اول و پنجم)

- ۲-۲-۲- رایگان بودن وکالت در صورت ناتوانی متهم مبنی بر پرداخت هزینه
 ۱۱۸ وکیل مدافع (اصل ششم سند یاد شده)
 ۲-۲-۳- ماهر و با تجربه بودن وکیل (اصل ششم و نهم)
 ۱۱۸
 ۲-۲-۴- فوری بودن حق برخورداری از وکیل (اصل هفتم)
 ۱۱۹
 ۲-۲-۵- ملزم بودن دولت‌ها بر فراهم‌آوری مصونیت وکلاء در برابر هر نوع ترس
 و تهدید (اصل شانزدهم)
 ۱۲۰
 ۲-۲-۶- مصونیت وکلاء از تعقیب‌های مدنی و جزایی در قبال اعمال حرفه‌ای
 خویش (اصل بیستم)
 ۱۲۰
 ۲-۲-۷- برچسب نخوردن وکیل (اصل هجدهم)
 ۱۲۰
 ۲-۲-۸- محرمانه بودن مکالمات وکلاء با موکلان خویش (اصل هشتم و بیست و
 یکم)
 ۱۲۱
 ۲-۳- حق داشتن وکیل از منظر حقوق بشر جهانی و حقوق بشر ایرانی
 ۱۲۲
 ۲-۳-۱- حقوق بشر جهانی
 ۱۲۲
 ۲-۳-۲- حقوق بشر ایرانی
 ۱۲۴
 ۲-۳-۴- حق دفاع در برابر "بین‌الملل حقوق بشر"
 ۱۲۶
 ۲-۳-۵- جایگاه استقلال وکیل در نظام بین‌الملل حقوق بشر
 ۱۲۹
 ۲-۳-۶- وکیل و حاکمیت قانون
 ۱۳۱
 ۲-۳-۷- حمایت از حق حضور وکیل
 ۱۳۲
 ۲-۷-۱- نهادهای نظارتی حمایت‌گر
 ۱۳۲
 ۲-۷-۲- ضمانت اجرای مدنی
 ۱۳۳
 ۲-۷-۳- ضمانت اجرای سیاسی
 ۱۳۳
 ۲-۷-۴- تأسیس نهاد نظارتی قضایی در گستره جهانی
 ۱۳۴
 ۲-۸- الزامات حق حضور وکیل مدافع در تحقیقات مقدماتی
 ۱۳۵
 ۲-۸-۱- حق بر انتخاب وکیل یا بهره‌مندی از وکیل دلخواه
 ۱۳۵
 ۲-۸-۲- حق بر بهره‌مندی از وکیل مجانی و رایگان
 ۱۳۶
 ۲-۸-۳- حق متهم بر تماس‌های خصوصی و محرمانه با وکیل
 ۱۳۶
 ۲-۸-۴- حق بهره‌مندی از مشاور حقوقی ذی‌صلاح
 ۱۳۷
 ۲-۸-۵- دسترسی وکیل متهم به اسناد و مدارک پرونده در اسرع وقت
 ۱۳۷
 ۲-۸-۶- ضرورت جلوگیری از هرگونه تعرض یا بی‌احترامی به وکیل
 ۱۳۸
 ۲-۸-۷- امنیت وکیل
 ۱۳۸
 ۲-۹- مصادیق دفاع متهم در تحقیقات مقدماتی
 ۱۴۰
 ۲-۹-۱- دفاع شخصی توسط خود متهم
 ۱۴۰
 ۲-۹-۲- دفاع از اتهام انتسابی متهم توسط وکیل
 ۱۴۲

- ۱۰-۲- حق داشتن وکیل برای کودکان و نوجوانان در تحقیقات مقدماتی ۱۴۷
- ۱۱-۲- مصادیقی از تحولات جهانی حق دسترسی به وکیل ۱۵۰
- ۱۲-۲- مبانی نظری دخالت وکیل در دادرسی‌های کیفری ۱۵۵
- ۱-۱۲-۲- رویکرد عدالت محور ۱۵۵
- ۱-۱-۱۲-۲- تضمین دادرسی عادلانه ۱۵۶
- ۲-۱-۱۲-۲- فرض بی‌گناهی ۱۵۸
- ۳-۱-۱۲-۲- اصل تضمین حق دفاع متهم ۱۵۹
- ۴-۱-۱۲-۲- اصل تساوی سلاح‌ها ۱۵۹
- ۵-۱-۲-۲- اصل برابری افراد در برابر قانون و مراجع قضایی ۱۶۰
- ۲-۲-۲- رویکرد فایده‌گرایانه ۱۶۱
- ۱-۲-۱-۲- مانع‌گیری، یا کاهش اشتباهات قضایی ۱۶۱
- ۲-۲-۲- تسری روند دادرسی و تأمین آزادی‌های مشروع ۱۶۲
- ۳-۲-۱۲-۲- پیگیری در خودسری دست‌اندرکاران نظام عدالت کیفری ۱۶۲
- ۱۳-۲- حق داشتن وکیل در توقیف و غرض ایران ۱۶۴
- ۱-۱۳-۲- وکالت در قانون اساسی ۱۶۶
- ۲-۱۳-۲- قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی ۱۶۷
- ۳-۱۳-۲- مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۶۷
- ۴-۱۳-۲- قانون مربوط به تشکیل دادگاه‌های محال بزه‌کار ۱۶۷
- ۵-۱۳-۲- قانون امور حسبی (مصوب ۱۳۱۹/۴/۲) ۱۶۷
- ۶-۱۳-۲- قانون آیین دادرسی مدنی (مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۱) ۱۶۸
- ۷-۱۳-۲- قانون آیین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۴) ۱۶۹
- ۱-۷-۱۳-۲- ضرورت آگاهی متهم از حقوق شهروندی و سایر خدای ۱۷۰
- ۲-۷-۱۳-۲- حق حضور وکیل و ملاقات با متهم ۱۷۰
- ۳-۷-۱۳-۲- لزوم تفهیم مکتوب و مستند حقوق متهم ۱۷۱
- ۴-۷-۱۳-۲- حق حضور و دخالت وکیل در تحقیقات مقدماتی ۱۷۱
- ۵-۷-۱۳-۲- تضمین حق دفاع قانونی متهم توسط وکیل مدافع ۱۷۲
- ۱۴-۲- جایگاه حق داشتن وکیل در نظام قضایی ایران و جهان ۱۷۴
- ۱۵-۲- جایگاه حقوقی حق داشتن وکیل ۱۷۸
- ۱-۱۵-۲- ارتباط حق داشتن وکیل با حقوق خصوصی ۱۷۸
- ۲-۱۵-۲- ارتباط حق داشتن وکیل با حقوق جزا ۱۷۹
- ۳-۱۵-۲- ارتباط حق داشتن وکیل با حقوق عمومی ۱۸۰
- ۱۶-۲- حق داشتن وکیل در احکام اسلامی ۱۸۴
- ۱۷-۲- تعارض حقوق داخلی با حقوق بین‌الملل در خصوص حق داشتن وکیل ۱۸۵

۱۸۷	۱۸-۲ آثار و پیامدهای مثبت حق داشتن وکیل برای متهم
۱۸۹	۱-۱۸-۲ جلوگیری از طولانی شدن جریان دادرسی
۱۸۹	۲-۱۸-۲ جلوگیری از انحراف جریان دادرسی
۱۹۰	۳-۱۸-۲ کمک به اجرای قانون و دادگری
۱۹۰	۴-۱۸-۲ فراهم کردن زمینه دادرسی عادلانه
۱۹۱	۱۹-۲ جایگاه حق داشتن وکیل در قوانین آیین دادرسی کیفری
۱۹۲	۱-۱۹-۲ حق داشتن وکیل بر اساس قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۷۸
۱۹۶	۲-۱۹-۲ حق داشتن وکیل بر اساس قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲
۲۰۰	۱-۲-۱۹-۲ در مرحله تحقیقات پلیسی (شروع تحت نظر قرار گرفتن)
۲۰۰	۲-۲-۱۹-۲ در مرحله تحقیقات مقدماتی
۲۰۳	۳-۲-۱۹-۲ در مرحله دادگاه

فصل سوم: رسی اهم مباحث مرتبط با وکالت

۲۰۵	۱-۳ جایگاه اخلاق در حرفه وکالت و رابطه آن با حقوق شهروندی
۲۱۰	۱-۱-۳ اهمیت اخلاق حرفه‌ای وکالت
۲۱۵	۲-۱-۳ رابطه حقوق و اخلاق
۲۱۷	۱-۲-۱-۳ تفاوت دسرها، حقوقی و اخلاقی
۲۱۸	۱-۲-۱-۳ تفاوت در تعهدات
۲۱۸	۲-۱-۲-۱-۳ تفاوت در قلمرو
۲۱۹	۳-۱-۲-۱-۳ تفاوت در ضمانت اجرا
۲۱۹	۴-۱-۲-۱-۳ تفاوت در کیفر
۲۲۰	۲-۲-۱-۳ مقایسه منابع تعهدات اخلاقی حقوقی
۲۲۰	۱-۲-۲-۱-۳ منابع تعهدات اخلاقی حقوقی در ایالات متحده
۲۲۱	۲-۲-۲-۱-۳ منابع تعهدات اخلاقی حقوقی در اروپا
۲۲۲	۳-۲-۲-۱-۳ منابع تعهدات اخلاقی حقوقی در ایران
۲۲۲	۳-۲-۱-۳ مقایسه اخلاق حرفه‌ای در نظام حقوق عرفی و حقوق موضوعه
۲۲۴	۳-۱-۳ رابطه اخلاق حرفه‌ای وکالت با حقوق شهروندی
۲۲۶	۱-۳-۱-۳ اخلاق حرفه‌ای وکیل در ارتباط با موکل (تکلیف وکیل و حق موکل)
۲۲۸	۲-۳-۱-۳ ضرورت حمایت از حقوق شهروندی وکیل در مقابل اخلاق حرفه‌ای
۲۳۰	۴-۱-۳ نقش و اقتدار وکالت و اعتدای دستگاه قضا در آرمان حقوق شهروندی
۲۳۳	۵-۱-۳ میزان توجه اخلاق حرفه‌ای در حقوق قضا نسبت به شهروندان

۲۳۵	۶-۱-۳- میزان توجه اخلاق حرفه‌ای در وکالت نسبت به شهروندان
۲۳۵	۱-۶-۱-۳- تعهد وکیل به رعایت مصلحت موکل
۲۳۶	۲-۶-۱-۳- تعهد وکیل به حفظ اسرار موکل
۲۳۶	۳-۶-۱-۳- تعهد وکیل به تقدیم حساب دوران وکالت
۲۳۶	۴-۶-۱-۳- تعهد وکیل به استرداد اموال و اسناد موکل
۲۳۷	۷-۱-۳- ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای وکیل
۲۳۷	۱-۷-۱-۳- شرایط و اوصاف اساسی
۲۳۷	۱-۱-۷-۱-۳- استعداد ذاتی و طبیعی
۲۳۹	۲-۱-۷-۱-۳- شرایط اخلاقی و فطری
۲۴۰	۳-۱-۷-۱-۳- وساطت و تشویق به صلح و سازش
۲۴۲	۴-۱-۷-۱-۳- قدرت کار
۲۴۲	۵-۱-۷-۱-۳- ایت شأن و جایگاه وکالت
۲۴۳	۶-۱-۷-۱-۳- ایت انصاف و امانت‌داری در امر وکالت
۲۴۴	۷-۱-۷-۱-۳- ایت اعلای برقا در زمینه تخصص وکیل
۲۴۵	۸-۱-۷-۱-۳- اظهار حق‌ای در ارزیابی تخصصی موضوع
	۹-۱-۷-۱-۳- تبعیض قائل نشدن وکالت‌های تعیینی و معاضدت‌ی
۲۴۶	تسخیری
۲۴۶	۱۰-۱-۷-۱-۳- راز انگاری اظهارات وکیل
۲۴۷	۱۱-۱-۷-۱-۳- تحریک نکردن موکل به کار
۲۴۷	۱۲-۱-۷-۱-۳- حفظ حرمت همکاران
۲۴۸	۱۳-۱-۷-۱-۳- جلوگیری از اطاله دادرسی
۲۴۸	۱۴-۱-۷-۱-۳- مشخصات ظاهری و رعایت شأن وکالت
۲۴۹	۲-۷-۱-۳- شرایط وکیل در دفتر کار خود
۲۴۹	۳-۷-۱-۳- شرایط وکیل در دادگاه
۲۵۰	۸-۱-۳- انواع مدل‌های نظری ویژه اخلاق حرفه‌ای وکالت
۲۵۰	۱-۸-۱-۳- مدل خودمختاری
۲۵۱	۲-۸-۱-۳- مدل سوسیالیست
۲۵۱	۳-۸-۱-۳- مدل وظیفه‌شناسی
۲۵۲	۹-۱-۳- انتظارات جامعه از وکلای دادگستری
۲۵۴	۲-۳- توسعه فرهنگ وکالت در تأمین حقوق شهروندی
۲۵۸	۱-۲-۳- فرهنگ مراجعه به وکیل
۲۵۸	۲-۲-۳- ارائه خدمات مطلوب حقوقی توسط وکلای دادگستری
۲۵۹	۳-۲-۳- حمایت از استقلال وکلاء در مقام دفاع از موکل

- ۳-۳-۳- نقش وکلاء و کانون وکلاء در حفظ حقوق شهروندی ۲۶۰
- ۳-۳-۱- نقش وکلاء در حفظ حقوق شهروندی ۲۶۰
- ۳-۳-۲- نقش کانون وکلاء در حفظ حقوق شهروندی ۲۶۱
- ۳-۳-۳- نقش کانون وکلاء در تدوین قوانین ۲۶۱
- ۳-۳-۴- نقش وکلای دادگستری در تحقق حاکمیت قانون ۲۶۲
- ۳-۳-۵- نقش وکلاء در تقلیل بار سنگین دستگاه قضایی ۲۷۰
- ۳-۳-۶- چگونگی ایفای نقش وکلاء در برقراری صلح و سازش ۲۷۲
- ۳-۳-۱- آگاهاندن طرفین دعوا نسبت به آتیه پرونده ۲۷۳
- ۳-۳-۲- آگاهاندن طرفین دعوا نسبت به طولانی بودن روند دادرسی ۲۷۳
- ۳-۳-۱- آگاهاندن طرفین دعوا نسبت به خسارات دادرسی ۲۷۴
- ۳-۳-۴- نشست وکلای طرفین ۲۷۴
- ۳-۳-۷- دلیل و مؤلفه قطعیت حقوقی ۲۷۴
- ۳-۳-۸- وکیل و مؤلفه برابری در حاکمیت قانون ۲۷۶
- ۳-۴-۱- استقلال وکیل در کانون وکلای دادگستری ۲۷۸
- ۳-۴-۱- آیین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری ۲۸۰
- ۳-۴-۲- مقتضیات استقلال وکیل ۲۸۰
- ۳-۴-۳- ضرورت و اهمیت استقلال نهاد وکالت ۲۸۱
- ۳-۴-۴- هدف از استقلال وکیل ۲۸۵
- ۳-۴-۵- محدوده و قلمروی استقلال وکیل ۲۸۶
- ۳-۴-۶- معیارهای استقلال حرفه‌ای وکالت دادگستری ۲۸۷
- ۳-۴-۱- ورود به حرفه وکالت و تحصیلات حقوقی ۲۸۸
- ۳-۴-۲- آموزش حقوق به مردم ۲۸۸
- ۳-۴-۳- حقوق و وظایف وکلاء ۲۸۹
- ۳-۴-۴- خدمات حقوقی برای نیازمندان ۲۸۹
- ۳-۴-۵- کانون‌های وکلاء ۲۸۹
- ۳-۴-۶- کارکردهای کانون وکلاء ۲۹۰
- ۳-۴-۷- دادرسی انتظامی ۲۹۰
- ۳-۴-۷- لوازم تضمین‌کننده استقلال وکالت ۲۹۱
- ۳-۴-۸- استقلال وکالت و تأثیر آن بر حاکمیت قانون ۲۹۱
- ۳-۴-۹- چالش‌های قانونی مربوط به استقلال وکلاء ۲۹۲
- ۳-۴-۱۰- موانع استقلال وکالت ۲۹۳
- ۳-۴-۱۱- جایگاه استقلال وکیل در نظام بین‌الملل حقوق بشر ۲۹۳
- ۳-۴-۱۲- نقض استقلال وکیل؛ عدم تحقق حقوق بشر ۲۹۴

۲۹۵	۱۳-۴-۳- مقایسه تطبیقی استقلال وکالت در فرانسه با ایران
۲۹۷	۱۴-۴-۳- بررسی استقلال کانون وکلاء در کشورهای مختلف
۳۰۱	۱۵-۴-۳- جایگاه سازمانی کانون وکلای دادگستری
۳۰۲	۱۶-۴-۳- ماهیت کارکرد کانون وکلای دادگستری
۳۰۵	۱۷-۴-۳- انواع نظارت بر کانون وکلای دادگستری
۳۰۵	۱-۱۷-۴-۳- نظارت بر صدور پروانه وکالت
۳۰۵	۲-۱۷-۴-۳- نظارت بر رفتار حرفه‌ای وکلاء
۳۰۶	۳-۱۷-۴-۳- هیأت نظارت
۳۰۶	۴-۱۷-۴-۳- اختیارات مطلق هیأت نظارت
۳۰۷	۱۰-۴-۳- رابطه کانون وکلای دادگستری و قوه قضاییه
۳۰۹	۵-۳- تحلیل نقاط ضعف و قوت لایحه جامع وکالت
۳۱۰	۱-۵-۳- ایرادات وارد لایحه جامع وکالت
۳۱۸	۲-۵-۳- بررسی ایرادات لایحه جامع وکالت
۳۱۸	۱-۲-۵-۳- مظلومیت نه آزادی عمل وکلاء
۳۱۹	۲-۲-۵-۳- تبدیل نام کانون وکلای به سازمان وکلاء
۳۲۰	۳-۲-۵-۳- سلب قاعده مصوبت مثبت شده وکلاء در مقام دفاع
۳۲۰	۴-۲-۵-۳- عدول و نقض قانون اساسی
۳۲۱	۳-۵-۳- محتوای لایحه و مغایرت آن با قوانین و مقررات بین‌المللی
۳۲۲	۴-۵-۳- دست‌آوردهای مثبت لایحه جامع وکالت
۳۲۳	۶-۳- مبانی حق الوکاله و ارزش کار وکیل
۳۲۵	۱-۶-۳- مهم‌ترین قوانین مربوط به حق الوکاله
۳۲۵	۱-۱-۶-۳- قانون وکالت مصوب ۲۰ شهریور ماه ۱۳۱۴
۳۲۵	۲-۱-۶-۳- قانون وکالت مصوب ۲۵ بهمن ماه ۱۳۱۵
۳۲۵	۳-۱-۶-۳- لایحه استقلال کانون وکلای دادگستری
	۴-۱-۶-۳- آیین‌نامه تعرفه حق الوکاله، حق‌المشاوره و هزینه سفر وکلای دادگستری و وکلای موضوع ماده ۱۸۷ قانون برنامه سوم توسعه جمهوری اسلامی ایران
۳۲۶	
۳۲۷	۷-۳- ساختار و تشکیلات کانون وکلای دادگستری
۳۳۷	۸-۳- تخلفات انتظامی وکلای دادگستری
۳۴۴	۹-۳- نقش وکلاء در پیشگیری از جرائم
۳۴۸	۱۰-۳- نقش وکلاء در دادرسی عادلانه
۳۵۱	۱۱-۳- بایسته‌های حرفه وکالت
۳۵۷	۱۲-۳- چالش‌ها و آسیب‌های حرفه وکالت

- ۳۶۷ ۱۳-۳- آداب و آفات شغل وکالت
- ۳۷۲ ۱۴-۳- مسئولیت مدنی وکیل دادگستری
- ۳۷۶ ۱۵-۳- بررسی حق توکیل به غیر در وکالت
- ۳۷۷ ۱-۱۵-۳- مسئولیت تضامنی در توکیل به غیر
- ۳۷۹ ۲-۱۵-۳- تسلسل وکلای انتخابی
- ۳۸۰ ۳-۱۵-۳- استثنائات امر توکیل به غیر
- ۳۸۱ ۱۶-۳- نقش وکیل در فرایند عدالت ترمیمی و توافقی
- ۳۸۵ ۱۷-۳- اقسام نهادهای شبه وکالت دادگستری
- ۳۸۵ ۱-۱۷-۳- نماینده حقوقی
- ۳۸۸ ۲-۱۷-۳- رابط قضایی
- ۳۸۹ ۳-۱۷-۳- کارشناس حقوقی (معاضدین قضایی)
- ۳۹۲ ۱۸-۳- وکالت در اسناد تجاری (برات، سفته، چک)
- ۳۹۴ ۱۹-۳- تنظیم سند وکالت در مقام بیع
- ۳۹۶ ۲۰-۳- جایگاه زنان در عرصه وکالت دادگستری
- ۳۹۷ ۱-۲۰-۳- محدودیت‌های زنان در حرفه وکالت
- ۳۹۹ ۲-۲۰-۳- پیامدهای ثبت صورت‌نمان در امر وکالت
- ۴۰۱ ۳-۲۰-۳- روند رو به رشد حضور زنان در حرفه وکالت
- ۴۰۲ ۴-۲۰-۳- ورود زنان به هیأت مدیره انجمن وکلاء
- ۴۰۳ ۲۱-۳- جایگاه فقهی و حقوقی وکالت زوجه در طلاق
- ۴۰۴ ۱-۲۱-۳- وکالت زن در طلاق از دیدگاه فقه اسلامی
- ۴۰۵ ۲-۲۱-۳- وکالت زن در طلاق در قوانین موضوعه
- ۴۰۶ ۳-۲۱-۳- جایگاه وکالت زن در طلاق
- ۴۰۷ ۴-۲۱-۳- ماهیت طلاق به وکالت
- ۴۰۸ ۵-۲۱-۳- وضعیت حقوقات مالی و غیر مالی زوجه با اعمال وکالت در طلاق
- ۴۰۹ ۶-۲۱-۳- طلاق توافقی
- ۴۱۱ ۲۲-۳- جایگاه وکیل مدافع متهم در کشورهای دیگر
- ۴۱۱ ۱-۲۲-۳- آمریکا
- ۴۱۴ ۲-۲۲-۳- فرانسه
- ۴۱۸ ۳-۲۲-۳- انگلستان
- ۴۱۸ ۴-۲۲-۳- روسیه
- ۴۱۹ ۵-۲۲-۳- آذربایجان
- ۴۲۰ ۶-۲۲-۳- سوریه
- ۴۲۱ ۲۳-۳- وکیل سبز (حامی محیط زیست) نقشی نو در حرفه وکالت

۴۲۱		تعریف وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۱
۴۲۲		زمینه های فعالیت وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۲
۴۲۳		ضرورت های آموزش برای آمادگی وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۳
۴۲۳		برنامه های آموزشی دانشکده های حقوق	۳-۲۳-۴
۴۲۴		آموزش میان رشته ای	۳-۲۳-۵
۴۲۵		فرصت برای همکاری بین وکلای ماهر دانشکده های حقوقی	۳-۲۳-۶
۴۲۵		اثر تجارب آموزشی در مسیرهای شغلی وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۷
۴۲۵		ارزش ها، چالش ها و مشکلات وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۸
۴۲۶		کشاکش وجدان در وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۹
۴۲۸		ببین بهترین رفتار حرفه ای برای وکلای زیست محیطی	۳-۲۳-۱۰
۴۲۹		فهرست منابع	
۴۵۱		جدول تطبیقی قوانین و لایحه پیشنهادی وکالت	

به نام داناترین دادگران

مقدمه از استاد دکتر عباس کریمی

عدالت و امنیت دو بال هر جامعه بشریند که فقدان هر یک از آن دو، اضمحلال جامعه و نابودی دیگری را در پی دارد. گرچه بسیار دیده شد که به بهانه برقراری امنیت، عدالت، لگد مال شده و یا با دغدغه عدالت، امنیت به دست فراموشی سپرده شده است، لیکن یک نظام حقوقی موفقه با برقراری موازنه بین این دو ضرورت اجتماعی می‌تواند پایدار باشد و با برقراری ععادا بین آن دو است که بستی سالم و استوار برای توسعه اجتماعی و پیشرفت مهیا می‌گردد. بسیار سید ابی که "وکالت و قضاوت دو بال فرشته عدالتند"، لیکن در دید قضایی صرف، دغدغه امنیت، برقراری نظم بر فکر برقراری عدالت رجحان پیدا می‌کند و قضات به دیده‌بانانی نیاز دارند که در صورت دوری از مدار عدالت به آنان هشدار دهند و این دیده‌بانان، «وکلا دادگستری» هستند. این توضیح، بی‌جا نیست اگر گفته شود فرشته عدالت که دو بال دارد، یکی از آن در کت دادگستری است، نقشی حیاتی‌تر در حیات این فرشته بازی می‌کند. «حق داشتن و کسب دادرسی»، علاوه بر اینکه موجب می‌شود تا بازوی پر توانی در اختیار نظام دادرسی قرار گیرد، به اصطلاح دعوا اجازه می‌دهد تا دفاع خود را عالمانه تدارک ببینند و از حق دفاع خود بهره‌مند گردند. این‌سان حق داشتن وکیل با حق دفاع طرفین یک دادرسی کیفری و یا حقوقی و به ویژه شاخص مهم گره می‌خورد و محدود نمودن حق او در انتخاب وکیل با حقوق اولیه و مسلم متهم در معرض است. جنبالی که بعد از تصویب تبصره ماده ۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۴ ایجاد شد و شگفتی جامعه حقوقی کشور از تشخیص شورای محترم نگهبان دائر بر عدم مغایرت آن با قانون اساسی، به خوبی نشان می‌دهد که تحدید حق داشتن وکیل، تا چه اندازه حق دفاع را به بهانه تقویت کفه امنیت جامعه و به ضرر کفه عدالت آن تهدید می‌کند. از نظامی چون نظام دادرسی مبتنی بر فقه اسلامی، عجیب است که به این ضرورت برای برقراری عدالت در جامعه توجه نمی‌شود، به ویژه که نظام دادرسی کشور ما منبعث از فقه امامیه است و وجود نمونه‌های متعددی از اخذ وکیل توسط حضرات معصومین (ع) در کتب تاریخی، روایی و فقهی در دادرسی‌های ساده قدیمی، اهمیت امر را گوشزد می‌کند. (ر.ک: کریمی، عباس و محسنی، حسن، اصل آزادی دفاع در دادرسی مدنی، پژوهشنامه حقوقی، سال دوم، شماره اول، بهار

۱۳۹۰، صص ۱۰۹-۹۳) روشن است که با رعایت استقلال حرفه‌ای وکالت، هیچ‌کس با نظارت بر اعمال و رفتار وکلای دادگستری مخالف نیست و وکیل دادگستری که به عنوان معتمد نظام سیاسی و قضایی در عرصه اجتماعی فعالیت می‌کند باید شئون شغلی خود را رعایت کند. بنابراین وجود یک چتر نظارتی دقیق و پایش رفتار آنان توسط مراجع نظارتی حرفه‌ای و رسیدگی به تخلفات انتظامی آنان توسط مراجع انتظامی مستقل امری است نه تنها پسندیده بلکه ضروری. حضور وکلای دادگستری غیر شایسته نیز منجر به خروج نظام قضایی از مسیر عدالت خواهد شد و تنها راه چاره، به ویژه برای دادگستری امروز، تجویز و تسهیل حضور وکلای شایسته در عرصه‌های مختلف قضایی است. تسهیل چنین امری میسر نخواهد بود مگر با تصویب قانون جامع و در عین حال عادلانه وکالت دادگستری. و تصویب عادلانه این قانون مقدور نخواهد شد، مگر با مطالعه و نقد دقیق قوانین و مقررات حاکم بر حرفه وکالت و این امریست که دو پژوهشگر جوان، آقایان ابوالفضل سلیمیان و سعید احمدیان بدان پرداخته‌اند. جای تعجب نیست که بعد از این دو پژوهشگر و توان نقد آنان، نگارنده را بر آن داشت تا مطالعه اثر آنان را که از آنکس در رشته نشر قرار گرفته به تمام حقوقدانان و دانشجویان حقوق و به ویژه به وکلای دادگستری توصیه نماید.

دکتر عباس کریمی

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

و عضو هیأت مدیره کانون وکلای دادگستری مرکز

خداوند متعال را سیاست می‌گوییم که بار دیگر رحمت بی‌واسعه خود را نصیب ما نموده است تا در راه خدمت به جامعه علمی کشور به توفیق اراده و نشر این اثر نائل گردیم. همان‌طور که می‌دانیم، برقراری عدالت یکی از مهم‌ترین آرزوهای بشر در طول تاریخ بوده است. تحقق این امر در پرتوی برگزاری دادرسی عادلانه یکی از ضرورت‌های جامعه دموکراتیک می‌باشد که در تمام اسناد حقوق بشری چه در سطح جهانی و چه در سطح منطقه‌ای شناسایی شده است. بر این اساس، یکی از عواملی که جزء لاینفک و اجتناب‌ناپذیر یک دادرسی عادلانه و منصفانه محسوب می‌شود، حضور وکیل مدافع در دادرسی و دفاع از حقوق مالی و معنوی موکل خود است. «نهاد وکالت» به عنوان بخشی از جامعه مدنی و مرتبط با دستگاه قضایی در هر جامعه‌ای می‌تواند با ایفای نقش در سطوح مختلف به حمایت از حاکمیت قانون، تحقق عدالت پرداخته و به تبع آن نیز حقوق بشر را حمایت نموده و آن را تقویت کند. اهمیت نسبی و کم‌رنگ اجرای عدالت تا بدان‌جاست که امروزه یکی از اصلی‌ترین معیارهای سنجش عدالت، است. اهداف قضایی در جوامع، حق دفاع و داشتن وکیل و آزادی و استقلال و کلاً در انجام وظایف مورد استفاده می‌باشد. حضور و اقدامات قانونی وکیل، تنها برای دفاع از حقوق قانونی موکل در اتهامات انتسابی نیست، بلکه او وظیفه‌ای بسیار مهم دارد. وکیل، وظیفه نظارت در اجرای صحیح قوانین را بر عهده دارد و وکیل از منافع یک جامعه و اصول بنیادین دادرسی عادلانه حمایت می‌کند. وکالت دادگستری، صرفاً یک حرفه جهت امرار معاش نیست، بلکه مهم‌ترین ابزار غیرحکومتی تضمین حاکمیت قانون است و وکیل نقش به‌سزایی در پررنگ شدن عدالت در یک جامعه به سه طریق اولی در جریان دادرسی و تظلم‌خواهی بر عهده دارد. حضور وکیل در دادگاه از سوی تضمین منافع متهم است و از تضییع اجتماعی حقوق وی جلوگیری می‌کند و از سرنگ شدن دادرسی و امکانی که وکیل برای بررسی محتویات پرونده دارد، او را به مشاوره سودمند و هدایت مؤثر برای قاضی دادگاه تبدیل می‌کند. در دادرسی‌های فعلی، هر چند تضمین و اجرای عدالت در درجه نخست از وظایف اصلی دادرسان دادگستری است، اما در این بین وظیفه مهم و مؤثری نیز بر عهده وکلای دادگستری می‌باشد و آن مساعدت و تعاون و همکاری با قضات برای تأمین همه‌جانبه عدالت در جامعه است. از جمله این همکاری‌ها می‌توان به نقش وکیل مدافع در دادرسی‌های کیفری اشاره کرد که در حال حاضر به عنوان تضمینی برای امنیت جزایی متهم به حساب می‌آید. بنابراین استفاده از مشاوره وکلاء و حقوقدانان هر چقدر گسترش یافته و عمومیت بیشتری پیدا کند، موجب بسط آرامش و امنیت اجتماعی، اقتصادی، روحی و تحقق عدالت در جامعه خواهد شد. علاوه بر این، حق‌های متعددی باید رعایت شوند تا بتوان از وجود یا تحقق دادرسی عادلانه یا منصفانه سخن به میان آورد. یکی از حقوق کلیدی در این زمینه «حق داشتن وکیل» می‌باشد که از جمله، مهم‌ترین شروط فرایند دادرسی عادلانه در

محاکم داخلی و بین‌المللی بوده و از بدیهی‌ترین حقوق شهروندان در تمام نقاط دنیا شناخته شده است. امروزه می‌توان وکالت را چه از لحاظ مبنایی و چه از لحاظ مفهومی در چارچوب اسناد بین‌المللی اعم از کنوانسیون‌ها، معاهدات، پروتکل، بیانیه‌ها و لوایح بین‌المللی مشاهده کرد، به طوری که حق داشتن وکیل یا به تعبیر اسناد بین‌المللی «حق دفاع» یکی از جنبه‌های دادرسی عادلانه در محاکم می‌باشد که اعمال واقعی این حق موجب برقراری امنیت و عدالت قضایی، کاسته شدن اشتباهات قضایی و نهایتاً افزایش دسترسی به عدالت می‌گردد و عدالت با بهره‌مندی از این حق تضمین می‌شود. در نظام حقوقی ایران نیز این حق با تصویب قوانین موضوعه وجود داشته است. به عنوان مثال، اصل ۳۵ قانون اساسی به صراحت، داشتن وکیل را حق اصحاب دعوا دانسته و حتی از تکلیف حکومت به تعیین وکیل رایگان، رای آن‌ها سخن می‌گوید. یکی از اصول مسلم حقوقی، برتری قانون اساسی نسبت به سایر قوانین و مقررات کشور است. بر این اساس، هیچ قانونی نمی‌تواند حق مسلم احاد ملت را، در برخوردی از وکیل در مقام مراغه سلب و یا به هر شکلی محدود نماید. با توجه به اطلاق اصل فوق، اگر، به عنوان مثال سیاسی بودن اتهامات نیز نمی‌تواند دلیل موجهی برای محروم ساختن متهم از طرف دعوا از حق دسترسی به وکیل باشد و نه تنها دولت باید با وکیل معرفی شده همکاری نماید، حتی مکلف است برای متهم یا طرفی که شرایط معرفی وکیل را ندارد، وکیل معاضدت یا تسخیری معرفی نماید. همچنین، قانون سابق آیین دادرسی کیفری در زمینه حق داشتن وکیل، آن‌چنان که شایسته نظام دادرسی ایران می‌باشد، هم‌گام با اسناد بین‌المللی حقوق پیشرفت مؤثری نداشته، و اکنون نیز با تصویب قانون جدید آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، این نقیصه با اهتمام بیشتری مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است، به گونه‌ای که قانون مذکور حاکم بر این حق را که سال‌ها در نظام کیفری ایران با محدودیت مواجه بود، از حالت انزوا و محدودیت بدون آورد و نتیجتاً نظام دادرسی کیفری ایران در این زمینه منطبق با استانداردهای بین‌المللی دادرسی قضایی در حرکت می‌باشد. در پایان از کلیه اساتید و دانش پژوهان محترم در نهادهای حقوقی و فقهی و فروعی تمنا داریم که ما را نسبت به نواقص ظاهری و محتوایی این اثر از طریق آدرس پست الکترونیکی به نشانی Salimian_Ahmadian@yahoo.com آگاه و یاری فرمایند تا ضمن تصحیح آن، باعث غنای اثر در چاپ‌های بعدی شوند. امیدواریم این کتاب مورد استفاده شایسته همه سروران گرامی قرار گیرد.

و من الله توفیق

ابوالفضل سلیمیان - سعید احمدیان

پاییز ۱۳۹۴